

RUBRIKA IZ ORNITOLOŠKE BELEŽNICE – ZGODOVINA, POSŁANSTVO IN PERSPEKTIVE

From the ornithological notebook section – its history, vocation and perspectives



Ko je pred skoraj 25 leti, leta 1980, Iztok Geister s somišljeniki ustanovil revijo *Acrocephalus*, je že v uvodnem nagovoru opozoril na poslanstvo leto prej ustanovljenega Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in revije pri zbiranju in objavljanju favnističnih podatkov (GEISTER 1980). Kot vzpodbuda za to so bili že v isti številki objavljeni prvi zapisi o redkih vrstah v letu 1979, prvi zametek rubrike *Iz ornitološke beležnice*. Sprva so bili ti kratki zapisi o opazovanjih ptic omejeni le na redke vrste, favnistika pa se je kot temeljna smer raziskovanja ptic v prvih korakih v društvu organiziranih slovenskih ornitologov začejala razvijati v polnem zamahu, kar je v uvodniku drugega *Acrocephalus* zabeležil MATVEJEV (1980). V 4. številki prvega letnika so se z zapisom o redkih vrstah pridružili še zapisi o drugih vrstah, zbrani v rubriki *Iz ornitološke beležnice*. Čeprav je še vedno šlo za velike favnistične posebnosti, npr. rjava cipa *Anthus campestris*, žametna penica *Sylvia melanocephala*, taščična penica *S. cantillans*, severni kovaček *Phylloscopus trochilus*, hribska listnica *Ph. bonelli*, mali muhar *Ficedula parva*, križanec med poljskim *Passer montanus* in domačim vrabcem *P. domesticus* ter škrlatec *Carpodacus erythrinus*, so bili ti zapisi še vedno ločeni od tistih največjih posebnosti, torej prvih opazovanj, prvih gnezdenj ipd., med njimi je bil takrat kot zanimivost tudi labod grbec *Cygnus olor* (ŠTUMBERGER 1980). Takšno ločeno objavljanje se je še z drugimi tovrstnimi rubrikami, denimo Paberki, nadaljevalo vse do 16. številke 4. letnika v letu 1983, ko je urednik Geister združil Redke vrste z rubriko *Iz ornitološke beležnice*, z združitvijo pa je dal povod za ustanovitev nove povsem favnistično obarvane komisije, Komisije za redkosti, ki naj bi preverjala in ovrednotila, kaj je redko in kaj ni.

Kot slovenska ornitološka revija je bil *Acrocephalus* usmerjen predvsem v objavljanje prispevkov, vezanih na Slovenijo. Kljub temu so se dokaj kmalu začeli pojavljati prispevki tudi iz drugih delov takrat širše domovine Jugoslavije, prvič v 7. številki 2. letnika s prispevkom o Dojranskem jezeru v Makedoniji (GROŠELJ & ŠERE 1981). Ornitološka beležnica je bila dolgo rezervirana le za prispevke iz Slovenije, vendar so se tu in tam pojavljali tudi prispevki oziroma podatki od drugod, prvič v dvojni številki 17/18 četrtega letnika v letu 1983 s prispevkom o prlivki *Burhinus oedicnemus* z Varaždinskega jezera (ŠTUMBERGER 1983). *Acrocephalus* je pravzaprav začel načrtno objavljati favnistične podatke iz drugih držav šele kasneje, ob vsebinski in oblikovni prenovi v letu 2000 pod urednikovanjem Boruta Štumbergerja, zlasti z dvojno številko 102/103 21. letnika, ko je bilo zbiranje in objavljanje prispevkov iz drugih držav, zlasti držav JV Evrope, sistematično organizirano z ločenim objavljanjem zapisov po posameznih državah, takrat za Slovenijo in Hrvaško. Od takrat pa do danes so bili objavljeni kratki favnistični sestavki že iz kar sedmih držav oziroma sestavnih delov držav: Slovenije, Hrvaške, Makedonije, Bosne in Hercegovine, Srbije, Črne Gore in Bolgarije.

Po objavi evropskega EBCC atlasa gnezdečih ptic (HAGEMAJER & BLAIR 1997) se je na območju JV Evrope pokazala velika praznina, kar se ornitoloških po-

datkov tiče. Atlas pač v svojih prikazih ni upošteval splošno podanih navedb o pojavljanjih vrst na širših območjih, kar sta na primer za teritorij bivše Jugoslavije zbrala MATVEJEV & VASIĆ (1973). Za podrobne prikaze je treba imeti natančne podatke in današnje poslanstvo ornitološke beležnice je prav to – zbiranje in objava avifavnističnih podatkov z območja JV Evrope. Temu smo dodali še podatke, ki so zanimivi z vidika fenologije, ekologije, etologije ali neke širše naravovarstvene problematike. Vsak podatek si pač ne zasluži posebnega razpredanja v članku, je pa lahko kot kamenček k mozaiku znanja vsaj favnistično izredno pomemben.

Vrnimo se še enkrat k Sloveniji. Po mnogih apelih Geistra in sodelavcev, da je beležnica, kamor si zapisujemo terenska opažanja, poleg daljnogleda in teleskopa nujni ornitologov pripomoček, se je ta navada vsaj v našem prostoru že razmeroma dobro prijela. Napravljen je bil korak naprej. Vsekakor pa je sedaj potreben nov korak, to je preleti informacije, ki jih skrivajo beležnice posameznikov, v pisano in objavljeno besedo, ki naj tako prispeva k skupni zakladnici znanja. To še danes ni povsem sprejeta vrednota med slovenskimi ornitologi, pa čeprav je minilo že skoraj 25 let, odkar je GEISTER (1980) v svojem uvodnem nagovoru zapisal naslednje:

»Toda kljub opazovanju in določanju ptic s priročnikom v roki ostaja nacionalna naravoslovna kultura praznih rok, če si nedeljski opazovalec ne zapiše kraja in datuma opazovanja. Medtem ko so si drugi, ne samo veliki narodi, s favnističnimi podatki bogatili svoje poljudno znanstvene zakladnice, so se opazovanja naših srčnih mož kot prividi izgubljala v gostilniškem ozračju.«

Sam naj dodam, da tudi zapis v terensko beležnico ni dovolj, če podatek ni prek objave posredovan širši ornitološki srenji ter tako deležen njenega odobravanja in kritike. Le objavljeni podatki bodo krojili naše znanje o pticah, našo zavest in aktivnost. Kdor se je odločil stopiti v svet ptic, ga opazovati in preučevati, je skoraj moralno dolžan, da to, kar se je v naravi naučil, sporoči tudi drugim. Naj bo to apel vsem, tako starejšim in izkušenim piscem, da aktivno sodelujejo v tem procesu, kot mlajšim še rastočim piscem, ki naj se prek kratkih prispevkov brusijo v zrele pisce in preučevalce. Mnogi, tudi sam sem med njimi, smo se kalili v ptičjeslovju ravno s pisanjem kratkih prispevkov Iz ornitološke beležnice, ki so še danes, ko so zahteve v znanosti in stroki vedno večje, čvrsto jedro znanja in ornitoloških podatkov.

AL VREZEC

Literatura

- GEISTER, I. (1980): Pozdravni nagovor na ustanovni skupščini Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. – *Acrocephalus* 1 (1): 1–3.
- GROŠELJ, P. & ŠERE, D. (1981): Ornitološki izlet na Dojransko jezero v Makedoniji. – *Acrocephalus* 2 (7): 10–13.
- HAGEMAJER, W.J.M. & BLAIR, M.J., eds. (1997): *The EBCC Atlas of European Breeding Birds*. – T & AD Poyser, London.
- MATVEJEV, S.D. (1980): Sodobna favnistika – njeno področje in naloge. – *Acrocephalus* 1 (2): 22–24.
- MATVEJEV, S.D. & VASIĆ, V. (1973): *Catalogus Faunae Jugoslaviae, IV/3, Aves*. – Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana.
- ŠTUMBERGER, B. (1980): Redke vrste: Labod grbec *Cygnus olor*. – *Acrocephalus* 1 (4): 64.
- ŠTUMBERGER, B. (1983): Prlivka *Burhinus oedicnemus*. – *Acrocephalus* 4 (17–18): 61.